

Tomasz Kucharski

Uniwersytet Jagielloński

ORCID: 0000-0002-9160-1287

tkucharski16@gmail.com

PRZYWÓDZTWO POLITYCZNE WŁADIMIRA PUTINA

STRESZCZENIE: Artykuł analizuje pojęcie przywództwa politycznego oraz jego specyfikę w Federacji Rosyjskiej na przykładzie Władimira Putina. Omówione zostają różne style przywództwa – demokratyczny, autorytarny i totalitarny – oraz ich zastosowanie w rosyjskim systemie politycznym. Przedstawiono ewolucję modelu władzy w Rosji po 1991 roku, rolę elit oraz mechanizmy legitymizacji Putina, szczególnie w kontekście wojny rosyjsko-ukraińskiej. Artykuł podkreśla autorytarny charakter rządów Putina oraz jego dążenie do odbudowy potęgi Rosji na arenie międzynarodowej.

SŁOWA KLUCZOWE: autorytaryzm, Federacja Rosyjska, przywódca polityczny, przywództwo polityczne, Władimir Putin

Wstęp

Niniejszy artykuł ma za zadanie przedstawić model sprawowania władzy przez obecnego prezydenta Federacji Rosyjskiej – Władimira Putina. Zanim to zostanie uczynione, podjęta zostanie próba wytłumaczenia, czym charakteryzuje się przywództwo polityczne. Jest to o tyle trudne, że w badaniach politologicznych nie istnieje jedna zgodna definicja tego pojęcia. Opisanie będą poszczególne style przywództwa politycznego: demokratyczny, autorytarny oraz totalitarny. Oprócz tego zostanie wyjaśnione, kogo można nazwać politycznym przywódcą.

Sukcesorem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich została po jego rozwiązaniu 26 grudnia 1991 roku Federacja Rosyjska. W kolejnej części artykułu zostanie przedstawione, w jaki sposób model sprawowania władzy ulegał zmianie od tego momentu w ciągu lat oraz jaki wpływ na niego miała grupa osób stanowiąca elitę, w tym najbliżsi współpracownicy. Zaprezentowane zostaną również charakterystyczne dla liderów Rosji typy wizerunku przywódcy politycznego: „normatywny”, „kupiec”, „strażak” oraz „sługa”. Opisanie będzie także oddziaływanie przywódców i elit oraz wzajemne stosunki pomiędzy instytucjami działającymi w Rosji.

W ostatniej części opisany będzie system polityczny oraz współczesny styl sprawowania władzy przez obecnego przywódcę Federacji Rosyjskiej – prezydenta Władimira Putina. Przedstawiony będzie zarys dojścia do władzy i kształtowanie wizerunku lidera politycznego znacząco odmiennego od swojego poprzednika – Borysa Jelcyna. Opisywane będzie także okres, kiedy Władimir Putin nie był formalnie prezydentem, lecz premierem działającym zakulisowo i *de facto* sprawującym władzę w Rosji w okresie

prezydentury Dmitrija Miedwediewa. Szczególny nacisk będzie również położony na analizę modelu przywództwa politycznego obecnego lidera Federacji Rosyjskiej na kanwie wojny rosyjsko-ukraińskiej (od 2014 roku) oraz inwazji Rosji na Ukrainę (od 24 lutego 2022 roku). Całość będzie dopełniona podsumowaniem i wnioskami końcowymi.

Kategoria przywództwa politycznego w badaniach politologicznych

Pojęcie przywództwa politycznego, choć wydaje się intuicyjnie „oczywiste” i dość dobrze rozpoznane, odnosi się do kontekstu społecznego, który niełatwo dopasować do precyzyjnej definicji. Określenie w pełni tego, co składa się na pojęcie przywództwa, jest zadaniem niezwykle trudnym. Jest ono tak złożone, że jak dotąd nie udało się tego dokonać żadnemu badaczowi, ponieważ nie ma powszechnej zgody co do jednej definicji przywództwa politycznego. Ich wielość jest tak różnorodna i heterogeniczna, że w zasadzie przytaczanie każdej po kolei raczej rozmyłoby je, niż nadało ostrość¹. Niemniej jednak w niniejszym artykule zostanie podjęta próba zastanowienia się nad tym, czym jest polityczne przywództwo, a także kim jest polityczny przywódca.

Definicje przywództwa zwracają uwagę na różne znaczenia tego pojęcia. Po pierwsze, ważne jest, aby oddzielić przywództwo od przywództwa politycznego. Nawet pobieżne spojrzenie sugeruje, że mamy do czynienia z różnymi zagadnieniami². Przywództwo bowiem jest pojęciem interdyscyplinarnym. Występuje ono w wielu dziedzinach życia społecznego i jest analizowane przez różne dyscypliny naukowe³.

Definiując przywództwo polityczne, podkreśla się, iż jego istota dotyczy działań będących częścią sfery władzy państwowej, nawet jeśli przywódcy polityczni nie sprawują tej władzy ani nie dążą do jej zdobycia. Co ważne jednak, ich działania pozwalają na wyrażenie zbiorowych aspiracji dotyczących dystrybucji i sprawowania władzy. Takie określenia nie ujmują całego spektrum relacji społecznej nazywanej przywództwem⁴. Należy zatem rozważyć, jak można przybliżyć istotę tego pojęcia. Istnieją dwa kierunki rozważań.

Pierwszy z nich zwraca uwagę na to, że przywództwo nie jest zjawiskiem jednorodnym. Jak twierdzi profesor Małgorzata Hermann, jest ono „mieszaniną” określonych składników w różnych proporcjach. To, co definiuje przywództwo, jest charakteryzowane przez: osobowość i rodowód przywódcy; charakter grupy i poszczególnych zwolenników,

1 M. Hartliński, *Przywództwo polityczne. Wprowadzenie*, Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2012, s. 51.

2 *Ibidem*, s. 56.

3 A. Umińska-Woroniecka, *Kategoria przywództwa politycznego w analizie polityki zagranicznej*, „*Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*” 2017, nr 24(2), s. 90.

4 T. Biernat, *Kryzys przywództwa politycznego w świecie współczesnym*, „*Krakowskie Studia Małopolskie*” 2001, nr 5, s. 9.

którym przywódca przewodzi; charakter więzi łączących przywódcę i tych, którzy za nim podążają; kontekst, czyli szerszy układ społeczny, w którym sprawuje się przywództwo, oraz wpływ konkretnych przykładów interakcji między przywódcą a podgrupą. Przywództwo jest zależne od proporcji oraz charakteru wymienionych elementów⁵.

Drugi rodzaj analizy to rozważania, które najczęściej przebiegają równolegle do tych dotyczących władzy politycznej. Mieszczą się one w nurcie behawioryzmu. Przywództwo, podobnie do władzy, związane jest przede wszystkim z istnieniem asymetrycznych relacji między zróżnicowanymi aktorami. Zasadnicze pytanie brzmi: co leży u podstaw tej relacji?

John Schermerhorn wyróżnia dwa rodzaje takich podstaw. Należą do nich: „siły przyciągania” oraz wywieranie nacisku. Obie przejawiają się w różny sposób⁶. W efekcie wyłoniła się formalna definicja, którą zawarł Elman Service w swoim artykule pt. *Źródła państwa i cywilizacji: proces ewolucji kulturowej*, gdzie definiuje przywództwo polityczne jako zdolność jednostki lub grupy do żądania posłuszeństwa i/lub przeciwstawiania się oporowi innych⁷.

Oprócz prób zdefiniowania tego, czym jest przywództwo polityczne, wyróżniamy również jego style. Do trzech podstawowych zalicza się: demokratyczny, autokratyczny oraz totalitarny.

Przywództwo demokratyczne jest ważnym tematem badawczym, ponieważ łączy w sobie dwa konstytutywne terminy: przywództwo polityczne i demokrację. Podkreśla się przy tym trzy czynniki, które warunkują przypisanie danego przywództwa do przywództwa demokratycznego. Z pierwszym z nich mamy do czynienia, kiedy przywództwo występuje w systemie (reżimie) politycznym uznanym za demokratyczny. Konsekwencją tego jest to, że przyszły przywódca podlega procedurze selekcji na publiczne stanowisko, a także formalnym (obyczajowym oraz prawnym) ograniczeniom, do których stosują się politycy piastujący daną funkcję publiczną.

Demokratyczne przywództwo jako styl politycznego przywództwa polega na wspólnym podejmowaniu decyzji oraz wyznaczaniu celów zarówno przez przywódcę, jak i jego zwolenników⁸. Zachęca się ich do współuczestniczenia w sposobie osiągnięcia wyznaczonych celów⁹.

---

5 M.G. Hermann, *Elementy przywództwa*, [w:] Szczupaczyński (red.), *Władza i społeczeństwo 2. Antologia tekstów z zakresu socjologii polityki*, Warszawa 1998, nr 2, s. 298.

6 T. Biernat, *Kryzys przywództwa...*, s. 9.

7 E.R. Service, *Origins of the State and Civilization. The process of Cultural Evolution*, Norton, New York 1975.

8 P. Żukiewicz, *Przywództwo labilne. Mechanizm powrotu do władzy w świetle teorii przywództwa politycznego*, Centrum Analiz Systemów Politycznych, Wrocław–Poznań 2012, s. 70.

9 T. Bodio, P. Załęski, *Przywództwo i elity polityczne*, [w:] K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski (red.), *Spółczesność i polityka. Podstawy nauk politycznych*, t. 1, vol. I, Wydawnictwo Aspra, Warszawa 2018, s. 218.

Istnieje także, wspomniany wcześniej, drugi styl – przywództwo autokratyczne. Jest ono typem przywództwa bezwzględnie represyjnego i apodyktycznego. Pojawiło się po pierwszej wojnie światowej. Polega na utrzymaniu władzy za pomocą maksymalnej kontroli społecznej. Środki oraz cele wywierania wpływu na osoby są ustalane przez samego przywódcę. Instytucje i organy polityczne mają przy tym niewielki stopień autonomii. Pojęcie przywództwa politycznego – autokratycznego może być rozpatrywane w kontekście stylu przywództwa politycznego w państwie autorytarnym.

Zgodnie z ideologią autorytaryzmu potrzeba legitymizowania władzy konkretnej jednostki i grup poprzez instytucję powszechnych wyborów zostaje odrzucona. Jej prawomocność jest uznawana z faktu jej sprawowania (posiadania), a także umiejętności wywierania posłuchu. Poza tym wzmacniana jest ona wyjątkowymi cechami osobowościowymi lidera (przywódcy, władcy). Zadaniem władzy w systemie autorytarnym jest zapewnienie społecznego porządku oraz ograniczenie możliwości sprzeciwu przez jakiegokolwiek podmioty obecne w społeczeństwie.

W systemie autorytarnym ważne miejsce zajmuje przywódca, aparat represji (siły zbrojne, policja polityczna) i jego najbliższe otoczenie. Przywódca wydaje się autorytetem – budowniczym porządku politycznego akceptowanego przez szerokie grupy społeczne. Urzeczywistnienie tego porządku za pomocą aparatu władzy nie spotyka się w oficjalny sposób z brakiem akceptacji rządzonych. Istotną rolę odgrywają związki zawodowe oraz organizacje społeczne, których działanie koordynuje państwo. Działalność przywódców autorytarnych jest wspierana przez różne gałęzie organizacyjne ruchu społecznego. Organy te są powoływane do tworzenia określonego typu społecznej mentalności, afirmującej działalność przywódcy oraz jego bliskiego otoczenia. Akceptują one również surowe kary za postawy indywidualizmu i nieposłuszeństwo¹⁰.

Trzecim stylem przywództwa politycznego jest przywództwo totalitarne. Analizując ten rodzaj, należy zwrócić uwagę na kreację wizerunku przywódcy politycznego. Nie jest on oparty na strategiach, które dopasowują się całkowicie do empirycznych przesłanek, tzn. takich, które uwzględniają wzorce przywódcze, kulturę polityczną, tradycję czy kompozycję struktury społecznej. Centralnym założeniem tych strategii jest przyjęcie, iż społeczeństwo stanowi homogeniczną wspólnotę i „aksjologiczny agregat” – masę¹¹. Według Hanny Arendt, amerykańskiej filozof żydowskiego pochodzenia, rządy liderów w reżimach totalitarnych są oparte na masach dążących do politycznej organizacji swych aspiracji. Arendt definiuje „masę” jako ludzi, którzy ze względu na brak różnic socjodemograficznych oraz swoją liczebność nie są w stanie być zintegrowani na gruncie

10 A. Chodubski, *Reżim autorytarny jako model sprawowania władzy politycznej*, [w:] *Współczesne zagadnienia władzy politycznej*, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2017, s. 24.

11 H. Arendt, *Korzenie totalitaryzmu*, t. I, Niezależna Oficyna Wydawnicza NOWA, Warszawa 1989, s. 27.

organizacyjnym opartym na wspólnym politycznym interesie w samorząd terytorialny, ugrupowania partyjne, związki zawodowe albo inne organizacje zawodowe¹².

Po analizie tego, czym jest przywództwo, a zwłaszcza przywództwo polityczne, i jego podziałów na style, pozostaje zastanowić się i odpowiedzieć sobie na pytanie, kogo można nazwać przywódcą politycznym.

Przywódcą politycznym może zostać ta osoba, która zajmuje najwyższą pozycję w grupie. Należy jednak zadać sobie pytanie, w wyniku jakich przesłanek to następuje. Odpowiedź można zaprezentować, podając cztery najbardziej popularne hipotezy, to znaczy: uwypuklenie jednostki wybitnej, współgranie przekonań przywódcy oraz jego zwolenników, sprzyjające okoliczności polityczno-społeczne oraz jednoczesne zaistnienie okoliczności sprzyjających dla wybitnej jednostki.

Pierwsza hipoteza zatem dotyczy jednostek wybitnych. Decyduje o tym jej charakter i wyróżniające ją przymioty¹³. Zalicza się do nich między innymi: wysoką samoocenę, ponadprzeciętną inteligencję, wysoką samoakceptację, większą otwartość na wiedzę, mniejszą dogmatyczność, towarzyskość, ufność wobec otoczenia oraz mniej postrzegania otaczającego świata we wrogi sposób¹⁴.

Druga hipoteza uwypukla kwestię solidarności zwolenników oraz przywódcy politycznego. Nawiązanie stosunków oraz zaistnienie politycznego przywództwa następuje na skutek zespolenia i współgrania norm, wartości i celów wspólnych dla dwóch stron.

Trzecia hipoteza opiera się na przekonaniu, iż życie społeczno-polityczne jest na tyle zróżnicowane, że jednostka ludzka nie jest w stanie wpłynąć na gwałtowne zmiany. Jej rola jest w tym miejscu pozorna, ponieważ liczba czynników wpływających na nasze codzienne życie jest bardzo duża. Teoria ta uwypukla przypadkowe okoliczności, w których znaleźli się przywódcy polityczni, uwzględniając także czynniki kulturowe oraz historyczne. To one właśnie sprawiają, że przywództwo polityczne jest powierzane przypadkowej osobie, która znajduje się w określonym miejscu i czasie, w danych okolicznościach. W zupełnie innych taka osoba nie zostałaby obdarzona politycznym przywództwem.

Istnieje wreszcie czwarta hipoteza, którą można nazwać „złotym środkiem”. Polega ona na tym, że musi istnieć pewne dopasowanie między jednostką a otoczeniem. Z jednej strony musi nastąpić komplementarność wartości, a z drugiej celów jednej oraz drugiej strony relacji, a także sprzyjające warunki polityczne. Współgranie otoczenia polityczno-społecznego oraz jednostki może doprowadzić do zaistnienia przywództwa politycznego¹⁵.

12 M. Hartliński, *Przywództwo polityczne...*, s. 78.

13 *Ibidem*, s. 60.

14 T. Bodio, P. Załęski, *Przywództwo i elity...*, s. 220-221.

15 M. Hartliński, *Przywództwo polityczne...*, s. 60-61.

Kształtowanie się przywództwa i lidera politycznego w Federacji Rosyjskiej

Po rozwiązaniu Związku Socjalistycznych Radzieckich 26 grudnia 1991 roku w Federacji Rosyjskiej (FR) powstał system wielopartyjny. Już nigdy więcej żadne ugrupowanie polityczne w Rosji nie odgrywało tak istotnej (przewodniej) roli, jaką w czasach Związku Radzieckiego miała Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego. Wzrosło tym samym znaczenie instytucji państwowych, a nie partyjnych, takich jak: parlament, Rada Ministrów czy Rada Bezpieczeństwa. Największy wpływ na współczesne przywództwo, przywódcę i model sprawowania władzy w Federacji Rosyjskiej mają jednak służby specjalne, to znaczy Federalna Służba Bezpieczeństwa, Służba Wywiadu Zagranicznego i tak dalej, mające korzenie w sowieckim aparacie bezpieczeństwa państwa (KGB). To one tworzą i jednocześnie sprawują kontrolę nad obecną elitą kremlowską. Funkcjonujący w Rosji system polityczny jest autorytarny mimo wielu elementów demokracji. Chociaż oficjalna ideologia państwowa nie istnieje, ogromny wpływ na kształtowanie światopoglądu społeczeństwa rosyjskiego ma Cerkiew prawosławna. Przywódca Rosji, czyli prezydent Federacji Rosyjskiej, sprawuje władzę w autokratyczny sposób i wśród większości obywateli jest postrzegany jako „ojciec narodu”, co świadczy o obecności patriarchalnego modelu rządów w Rosji.

W nowej rzeczywistości politycznej w ramach transformacji politycznej po upadku Związku Radzieckiego sukcesorem tego podmiotu prawa międzynarodowego została Federacja Rosyjska. Pozycja Prezydenta Rosji miała legitymację prawną, która wynikała na początku zwłaszcza z „Ustawy o prezydencie Rosyjskiej Federacyjnej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej”¹⁶. Jej zapisy nie zapewniały jednak pełnej, realnej mocy decyzyjnej Borysowi Jelcynowi. Pierwszy prezydent Federacji Rosyjskiej miał niewielkie kompetencje, w całości subsydiowane i kontrolowane przez parlament, który miał także możliwość blokowania wydawanych przez prezydenta aktów prawnych. Nadzwyczajne prerogatywy prezydenckie nadawane na określony czas miały służyć przede wszystkim umożliwieniu głowie państwa wprowadzenia dynamicznych, realnych zmian we wszystkich domenach aktywności państwowej, począwszy od składu rządu, a kończąc na tworzeniu podstaw liberalnej gospodarki¹⁷. Władza ustawodawcza, która należała do parlamentu, była sprzymierzeńcem prezydenta do tej pory, kiedy walczył on o usamodzielnienie się Federacji Rosyjskiej oraz zdobycie dla niej schedy po wielkim byłym imperium, jakim był Związek Radziecki. Sytuacja ta uległa jednak całkowitej zmianie,

---

16 *Zakon Rossijskoj Sowietskofiedieratiwnoj Socyjalisticzeskoj Riespubliki o Priezidientie RSFSR*, pravo.gov.ru [dostęp 6.03.2025].

17 A. Stelmach, *Zmiana i stabilność w systemie politycznym współczesnej Rosji*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2003, s. 40.

kiedy władza prezydencka w Rosji się ustabilizowała i rozpoczął się proces tworzenia struktur nowego państwa¹⁸.

Upadek Związku Sowieckiego był dla obywateli Rosji bez wątpienia traumatycznym momentem. Społeczeństwo Federacji Rosyjskiej, w swojej mentalności radykalnie zsowietyzowane, nie przyjęło propozycji innych wzorców, charakterystycznych dla polityki i kręgów cywilizacji Zachodu. W miejsce sowieckiej wizji pełnej rzeczywistości powstała w ten sposób ideowa próżnia. A do reakcji społecznych na nią można zaliczyć choćby elementy „ucieczki od wolności”, które mają bezpośrednie przełożenie na legitymizacyjny paradygmat państwowego przywództwa Borysa Jelcyna czy Władimira Putina. W społecznej świadomości zakodowane zostało zapotrzebowanie na formę władzy realizowaną jako bezalternatywną i obligatoryjną. Dlatego też upadek autorytetu Michaiła Gorbaczowa społeczeństwo rosyjskie utożsamiało z dekonstrukcją swojego państwa. Dowodem na to był także wzrost społecznej oraz politycznej roli zagrażających preferencyjnej pozycji etnicznych Rosjan mniejszości narodowych¹⁹.

Konstytucja Federacji Rosyjskiej z 1993 roku, chociaż przyjęła zasadę trójpodziału władzy politycznej, nie usytuowała prezydenta FR w żadnej z nich. Głowa państwa ma rozległe prerogatywy w zakresie sprawowania władzy, między innymi kieruje polityką zagraniczną. W zakresie bezpieczeństwa oraz obronności prezydent Federacji Rosyjskiej jest najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych, ma prerogatywy w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa państwa oraz podejmuje decyzje personalne. W kwestii zagrożenia bezpieczeństwa zajmuje szczególną pozycję, bo poza ogólną prerogatywą do określania fundamentalnych kierunków polityki zagranicznej i wewnętrznej państwa ma prawo do zatwierdzania wojennej doktryny FR. Stanowi to podstawę polityki w zakresie niepodległości, bezpieczeństwa, obronności oraz integralności terytorialnej państwa²⁰.

O sile głowy państwa Federacji Rosyjskiej w dużej mierze decydowała legitymizacja społeczna, jego osobowość oraz nieskrępowana niczym praktyka w zakresie wykorzystania aktów prawodawstwa delegowanego, nazywana również „ukazokracją”²¹.

Podejmując rozważania na temat przywództwa politycznego w Federacji Rosyjskiej, wspomniana profesor Małgorzata Hermann wyróżnia cztery kategorie typów wizerunku przywódcy politycznego w Rosji: „normatywnego”, „kupca”, „strażaka” oraz „sługi”²².

---

18 B. Dziemidok-Olszewska, *Instytucja prezydenta w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, Lublin 2003, s. 52.

19 J. Ołędzka, *Współczesna Rosja 1991-2011*, „Humanities and Social Sciences” 2014, nr 19(1), s. 133-134.

20 M. Mateja, *Dyktatorska pycha przeciwko służbie narodowi. Aksjologiczny wymiar przywództwa na przykładzie prezydentów Rosji i Ukrainy*, „Zeszyty Naukowe KUL”, nr 1(252), Lublin 2022, s. 56.

21 Piąty Zjazd Deputowanych Ludowych Rosyjskiej Federacyjnej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej przyznał Borysowi Jelcynowi specjalne prerogatywy w tzw. okresie przejściowym w celu zaprowadzania reform ekonomicznych. Zob. J. Ołędzka, *Współczesna Rosja...*, s. 135.

22 M. Fermann, *Stili liderstwa w formowaniu i wnieśniej polityki*, [w:] *Polis. Politiceskije issledowanija*, s. 93, Moskwa 1991.

Pierwszy z nich – „normatywny”, nazywany także typem przywódcy „niosącego sztandar”, charakteryzuje się zniewalającą masą osobowością, mającą własną wizję świata i pociągającą swoim ideałem. „Ma sen”, w którym następuje zmiana reżimu politycznego. Aby zrozumieć ten typ przywództwa, niezbędna jest znajomość indywidualnych cech człowieka prowadzącego swoich zwolenników do określonego celu. Przywódca kreuje agendę (program) polityczną oraz określa charakter i tempo tego, co się dzieje.

Drugi typ – „kupiec”, charakteryzuje się umiejętnym oraz atrakcyjnym prezentowaniem swoich planów i pomysłów. Stara się przekonać społeczeństwo o swojej przewadze i skłania do „kupowania” tych planów. Tym sposobem próbuje przyciągnąć uwagę społeczną oraz aranżować wykonanie swoich celów. Dla „kupca” istotna jest zdolność do przekonywania. To dzięki niej społeczeństwo „kupi” jego pomysły lub plany i włącza się we wdrażanie ich w życie. W tym typie przywództwo jest oparte na stosunkach pomiędzy przywódcą a wyborcami. Szczególny nacisk jest kładziony na umiejętności przywódcy oraz używaną przez niego strategię stosowaną w celu uzyskania poparcia dla swojej polityki oraz jej urzeczywistniania. W gestii przywódcy – „kupca” leży także istota władzy, która jest nakierowana na jednoczenie ludzi oraz próbę zmuszenia ich do robienia rzeczy bez przekonania.

Kolejnym typem wizerunku przywódcy politycznego jest lider – „sługa”. Charakteryzuje polityka występującego w roli obrońcy interesów swych zwolenników. Wyraża ich pragnienia oraz działa w ich imieniu. W rzeczywistości przywódcy tego rodzaju kierują się tym, w co wierzą, oczekiwaniami i potrzebami swoich wyborców, którzy formułują kluczowe zadania dla lidera. Przywódca – „sługa” zawsze występuje jako rzecznik interesów swych wyborców i zwolenników. Skupia się on na ich sposobie myślenia oraz działa jako ich reprezentant. Stoi także na straży wyrażanych przez nich interesów.

Ostatni typ, przywódca – „strażak”, skupia się na najważniejszych społecznych problemach i potrzebach chwili. Konkretnie sytuacje determinują jego działania. Mówiąc inaczej, przywódca – „strażak” zajmuje się „gaszeniem pożarów”, to znaczy reaguje na stworzone przez środowisko problemy. Jego działania są zdeterminowane przez naglące potrzeby chwili²³.

Stałym czynnikiem, który jest obecny w polityce rosyjskich głów państwa, jest wzmacnianie autorytarnych tendencji, zachowując jednocześnie demokratyczne elementy w reżimie politycznym. Zmiany, które zachodziły w politycznej kulturze przechodzącej przeobrażenia z niedemokratycznej w demokratyczną, jedynie częściowo były skutkiem samoistnych społecznych zmian. Przystwojenie systemu demokratycznych wartości przez instytucje publiczne oraz społeczeństwo obywatelskie było w Rosji

---

23 A. Jach, *Cechy modelu przywództwa politycznego we współczesnej Rosji*, „Politeja” 2022, nr 80, s. 313-314.

determinowane poprzez dewaluującą zarówno przed, jak i po rozpadzie Związku Radzieckiego w 1991 roku demokrację oraz jej narzędzia i historyczne doświadczenia. O braku powodzenia projektu demokracji Rosji zdecydowała powszechna opinia o filozofii obcej cywilizacyjnie, zewnętrznej i pozasystemowej. Nie przeprowadzono zatem w społeczeństwie rosyjskim zakończonego zwycięstwem procesu dyfuzji demokratycznych wartości. Natomiast przyjęto z łatwością rytuały demokratyczne do spisu fundamentalnych politycznych działań. Efektywność, szczególnie gospodarcza, przywódców Federacji Rosyjskiej otwiera przed nimi właściwie niewyczerpany arsenał ograniczających demokrację środków, przeprowadzonych przez dosyć powierzchowną demokryzację albo umożliwiających jej wybiórcze traktowanie. Rosyjskie społeczeństwo buduje swe zaufanie do państwowej władzy zwłaszcza na zaufaniu do autorytetów. Prostota personalizowania politycznej władzy jest zaś skutkiem generalnej niechęci do upolitycznienia różnych domen życia. Doświadczenie historyczne społeczeństwa rosyjskiego uzasadnia ten pęd w kierunku apolityczności. Decydujące znaczenie dla istoty demokracji rosyjskiej ma sprawowanie przez państwową władzę pełnej kontroli nad informacją, a nawet jej selekcji oraz reglamentacji. Jest to łatwe, ponieważ centrum władzy tworzą przedstawiciele sektora energetycznego mający specjalne uprawnienia w zakresie bezpieczeństwa informacji. Zmiana władzy zwierzchniej odbywa się niezależnie od procesów demokratycznych wyborów i jest zasadniczo niezgodna z dotychczasowymi osiągnięciami zmiany ustrojowej w Rosji.

Charakterystyka przywództwa politycznego Władimira Putina

W dniu 31 grudnia 1999 roku pierwszy prezydent Federacji Rosyjskiej – Borys Jelcyn podjął decyzję o rezygnacji z funkcji prezydenta Rosji. Do czasu wyborów, które odbędą się kilka miesięcy później, pełniącym obowiązki prezydenta zostaje mianowany, zgodnie z obowiązującą Konstytucją Federacji Rosyjskiej z 1993 roku – premier Władimir Putin. W maju 2000 roku w wyniku wygranych wyborów zostaje wybrany drugim prezydentem Federacji Rosyjskiej i pełni ten urząd, z przerwą w latach 2008-2012, do dziś.

Władimir Putin doszedł do władzy z mocnymi przekonaniem, które dotyczyły odrodzenia silnej narodowej państwowości oraz prawa i porządku w państwie. Przejście od prezydentury Borysa Jelcyna do prezydentury Władimira Putina to dość sprzeczny i złożony proces polityczno-społeczny wpływający na różne mechanizmy oraz aspekty życia społecznego. Nagromadzone w okresie prezydentury Jelcyna społeczne frustracje spowodowały „rewolucję” w opinii publicznej, bowiem nowy prezydent – Władimir Putin postrzegany był jako przeciwieństwo swojego poprzednika²⁴.

---

24 E. Zyuzina, *Przywództwo polityczne Władimira Putina: mechanizmy legitymizacji i ryzyko utraty zaufania*, „Wschód Europy. Studia humanistyczno-społeczne” 2019, nr 5, s. 86.

Zanim prezydentem Federacji Rosyjskiej został Władimir Putin, instytucjonalne przywództwo głowy państwa rosyjskiego rozmiękało się z rozbięciem faktycznego przywództwa. Brak zdolności lidera państwa do zapewnienia elementarnych zasad porządku społecznego, czego przejawem było na przykład niewypłacanie emerytur czy uposażeń, masowa przestępczość, przejmowanie przez nomenklaturę majątku państwowego oraz postępująca dezintegracja państwa z republikami ogłaszającymi niepodległość oraz uchwalającymi niezgodne z prawem federalnym przepisy pozbawiały same w sobie legitymizacji Borysa Jelcyna do dalszego sprawowania funkcji prezydenta FR. Jeśli nawet udało mu się, w wyniku zastosowanych w kampanii wyborczej 1996 roku masowych metod socjotechnicznych, wygrać wybory, to nie udało mu się udowodnić dużym grupom społecznym, iż jest w stanie zrealizować najważniejsze konstytucyjne wartości, jak zapewnienie sterowności systemu władzy, integralności terytorialnej czy suwerenności Rosji.

Dopiero Władimir Putin przywrócił sterowność prezydenckiego centrum władzy, wypełniając dzięki temu funkcję konstytucyjną dotyczącą harmonijnej koordynacji i funkcjonowania instytucji władzy państwowej. W przeciwieństwie do postradzieckich państw Azji Centralnej (Kazachstan, Turkmenistan, Uzbekistan), Kaukazu (Azerbejdżan) oraz Europy Wschodniej (Białoruś) proces stabilizacji jej fundamentów ustrojowych oraz ratowania ciągłości państwowej władzy nie odbywał się na drodze referendalnej oraz zaprzestania zakazu wielokrotnego wyboru głowy państwa²⁵.

Analizując książkę *Putin – człowiek bez twarzy*, można byłoby stwierdzić, że obecny prezydent Federacji Rosyjskiej jest osobą o wysokim poziomie atrakcyjności. Wydaje się człowiekiem zdrowym, przystojnym oraz wysportowanym i cieszy się ogromnym poparciem obywateli Rosji. Był wspierany przez wiele grup społecznych. Najbardziej wspierali go ci ludzie, którzy wywodzili się z organów bezpieczeństwa państwa²⁶.

Zgodnie z klasyfikacją typów wizerunku przywódcy politycznego Władimira Putina można zaklasyfikować jako lidera – „strażaka”. Pojawił się on we właściwym miejscu oraz czasie, reagując na poważne problemy społeczne²⁷.

Zaferował silne państwo i porządek Rosjanom rozczarowanym, zmęczonym bezsilnością oraz chaosem. Naród rosyjski bowiem tradycyjnie skłaniał się ku charyzmatycznemu przywództwu oraz rządowi twardej ręki. Rządy poprzednika – Borysa Jelcyna – były jedynie okresem władzy „zbawiciela-bohatera”, który przyczynił się do upadku Związku Radzieckiego. Ludność rosyjska tęskniła za aktywnym bohaterem narodowym i miała nadzieję na nowego przywódcę. Pozytywne cechy Borysa Jelcyna

25 J. Zaleśny, *Prezydent jako gwarant ciągłości państwa – mechanizmy sukcesji władzy w państwach poradzieckich*, „Studia Politologiczne” 2018, nr 47, s. 264.

26 M. Gessen, *Putin. Człowiek bez twarzy*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 2012.

27 A. Jach, *Cechy modelu...*, s. 314.

były elementami, które Putin wykorzystał jedynie do konsolidacji swoich wpływów na Kremlu.

Władimir Putin może być postrzegany jako polityk – „lis”. Tacy polityczni przywódcy osiągają sukces nie poprzez bezpośrednią konfrontację, ale poprzez elastyczność, manewrowanie oraz przebiegłość.

Jednakże w kolejnych kadencjach w rosyjskim przywódcy zaczęły dominować cechy i metody polityka – „lwa”. Różnicował społeczeństwo na „wrogów” oraz „przyjaciół”. Dążył do personalizacji władzy, wybierał do swoich kadr jedynie lojalne osoby oraz demonstrował siłę i determinację. Legitymizacja władzy polityka – „lwa” jest oparta na charyzmie, odwoływaniu się do wiary oraz emocji jako głównych wyznaczników władzy.

Putin charakteryzuje się autorytarnym stylem przywództwa. Prawdziwy mechanizm podejmowania politycznych decyzji jest ukryty przed zewnętrznym obserwatorem. Wyróżnia się umiejętnością manipulowania ludźmi oraz okolicznościami. Uderzający jest u niego wpływ makiawelizmu.

Władimir Putin nie przyjmuje krytyki pod swoim adresem. Jemu samemu brakuje krytycyzmu wobec samego siebie. Nie ma umiejętności spojrzenia na siebie oraz swoją politykę z zupełnie innej perspektywy. Analizując stosunki pomiędzy Putinem a obywatelami FR, należy zauważyć, że Putin przez cały okres sprawowania urzędu prezydenta albo utrzymywał, albo podnosił wskaźnik aprobaty wyborców. Jednocześnie zaufanie do niego miało charakter emocjonalny i niepragmatyczny. Społeczeństwo częściowo popierało, a częściowo nie jego poszczególne decyzje²⁸.

Władimir Putin podjął wiele inicjatyw mających na celu przywrócenie atrybutów rosyjskiej potęgi imperialnej. Reaktywował zatem potencjał historii rosyjskiej przy akceptacji tych poczynań przez trzech najwyższych przywódców oficjalnych wyznań religijnych w Federacji Rosyjskiej: prawosławia, islamu oraz buddyzmu. Władimir Putin sprawił, że zachodnie wzorce popkultury zostały zastąpione nacjonalistycznymi symbolami narodowymi. Są one na tyle uniwersalne, że są rozpoznawalne przez wszystkie generacje. Powrót do historii oraz tradycji często przybierał karykaturalne i teatralne formy – na przykład przez wiele dni świętowano założenie miast rosyjskich: stolicy Moskwy, Kaliningradu (Królewca²⁹) czy Sankt Petersburga. Do rangi państwowych świąt zaliczano rocznice tych wydarzeń, które są uznawane za ogromne militarne sukcesy. Najbardziej hucznie obchodzi się dzień zwycięstwa w wielkiej wojnie ojczyźnianej (1941-1945) 9 maja każdego roku. Przywrócono także obecną w czasie trwania rządów Leonida Breżniewa „orderomanię”. Powrócono między innymi do tradycji nadawania

28 E. Zyuzina, *Przywództwo polityczne...*, s. 86-87.

29 Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej przy Głównym Geodecie Kraju na posiedzeniu w kwietniu 2023 roku uchwaliła, że dla miasta Kaliningradu jest zalecana wyłącznie polska nazwa – „Królewiec”. Zob.: Uchwała KSNG nr 3/2023 z dn. 12 kwietnia 2023 r. dotycząca zmiany polskich nazw dla jednostki administracyjnej Rosji graniczącej z Polską i dla stolicy tej jednostki, § 1.

orderu świętego Andrzeja. Dla zwiedzających Plac Czerwony w Moskwie otworzono ponownie mauzoleum Włodzimierza Lenina. Rosyjska Cerkiew prawosławna przeprowadziła proces kanonizacyjny, a następnie ogłosiła świętym ostatniego cara Imperium Rosyjskiego – Mikołaja II, zamordowanego przez bolszewików w 1918 roku. Obchodzono także hucznie jubileusz osiemdziesięciolecia instytucji, z której wywodzi się Władimir Putin, czyli rocznicę powstania KGB oraz wiele innych świąt³⁰.

Władimir Putin był prezydentem Federacji w czasie dwóch czteroletnich kadencji w latach 2000-2008. Przez następne cztery lata głową państwa rosyjskiego był Dmitrij Miedwiediew.

Prezydentura trzeciego z kolei przywódcy Federacji Rosyjskiej Dmitrija Miedwiediewa miała spełniać – w zamyśle elity rządzącej z Władimirem Putinem na czele – trzy pryncypialne cele. Pierwszym z nich było sprzyjanie utrzymaniu demokratycznego uznania rządzącej elity, ponieważ zgodnie z obowiązującym wówczas tekstem Konstytucji Federacji Rosyjskiej z 1993 roku dana osoba może sprawować urząd Prezydenta Rosji wyłącznie przez dwie kadencje z rządu, z których każda trwała przez okres czterech lat³¹. Oznacza to tym samym, że ten polityk, który sprawował wcześniej tę funkcję przez dwie kadencje, może po przerwie ubiegać się o urząd prezydencki jeszcze raz. Taka sytuacja miała miejsce w 2012 roku, kiedy prezydentem Federacji Rosyjskiej po raz trzeci został wybrany Władimir Putin³².

Pomimo niekwestionowanego zwycięstwa w pierwszej turze wyborów prezydenckich Dmitrij Miedwiediew miał bardzo ograniczoną rzeczywistością niezależność polityczną. Warunkami objęcia przez niego urzędu prezydenta było przyjęcie nieformalnych ograniczeń oraz uzgodnień, a także rozbudowany, często nieformalny, system kontroli nad działaniami, jakie podejmował. Putin narzucił Miedwiediewowi ściśle kontrolowane ramy działania oraz uformował jego otoczenie. Przed wyborami prezydenckimi zostało mu „przydzielone” zaplecze polityczne wspierające go w trakcie kampanii oraz wyborów³³.

Władimir Putin osłabił kontrolę Dmitrija Miedwiediewa nad parlamentem rosyjskim, obejmując funkcję szefa dominującej partii w Dumie Państwowej – Jedna Rosja – i zachował nieformalne instrumenty wpływu na mass media. Władimir Putin tymczasem

---

30 J. Olędzka, *Współczesna Rosja...*, s. 142.

31 Konstytucja Federacji Rosyjskiej z dnia 12 grudnia 1993 r., Art. 81, ust. 3, Rozdział 4, <https://libr.sejm.gov.pl/tekoi/txt/konst/rosja-r4.html> [dostęp 5.03.2025]; Obecnie kadencja prezydenta Federacji Rosyjskiej wynosi 6 lat, Por.: Konstytucja Federacji Rosyjskiej – Ambasada Rosji w Polsce, https://poland.mid.ru/web/polska_pl/konstytucja-federacji-rosyjskiej/ [dostęp 5.03.2025].

32 J. Rogoża, *W cieniu Putina. Prezydentura Dmitrija Miedwiediewa*, „Punkt Widzenia – Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia”, Warszawa 2011, s. 9.

33 J. Rogoża, *Władzy raz zdobytej nie oddamy nigdy. Rosyjska elita władzy wobec sukcesji i kryzysu gospodarczego*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2009, s. 9-11.

został premierem Federacji Rosyjskiej, przejmując bezpośrednie kierownictwo nad gabinetem i osłabiając tym samym kontrolę nad nim prezydenta³⁴.

Wybór Miedwiediewa na prezydenta Federacji Rosyjskiej był „eksperymentem” rządzącej tym krajem elity. Głową państwa został lojalny członek tej grupy. Realna władza należała jednak do Władimira Putina, który objął urząd premiera Rosji (2008-2012), *de iure* podporządkowany prezydentowi. Przebieg kadencji prezydenckiej Dmitrija Miedwiediewa pokazuje, iż grupa sprawująca władzę w Rosji może uznać jego wybór za udany. Przyniósł on bowiem elicie dużo korzyści, przede wszystkim w sferze gospodarczej, a jednocześnie nie spowodował poważniejszych konfliktów wewnętrznych, które osłabiałyby jej pozycję.

Pomimo lojalnej postawy Dmitrija Miedwiediewa w stosunku do rządzącej elity sprawowanie przez niego urzędu prezydenta sprowadziło się jedynie do jednej czteroletniej kadencji w latach 2008-2012. Po tym okresie w 2012 roku na Kreml wraca przywódca tej elity – Władimir Putin. Powraca on, nie napotykając poważniejszych przeszkód ani za granicą, ani w Rosji. Jest bowiem cały czas najpopularniejszym rosyjskim politykiem³⁵.

Wizerunek Władimira Putina jako przywódcy politycznego można również scharakteryzować na podstawie jego postawy i działań, jakie podejmuje w okresie trwającej od 2014 roku wojny rosyjsko-ukraińskiej i od 24 lutego 2022 roku inwazji Rosji na Ukrainę.

Na czym polega rola prezydenta Federacji Rosyjskiej w zakresie bezpieczeństwa oraz obronności, społeczność międzynarodowa mogła przekonać się 24 lutego 2022 roku, kiedy wystąpił on z orędziem telewizyjnym i przedstawił swoje zamiary wobec Ukrainy³⁶. Zapowiedział on tak zwaną specjalną operację wojskową, którą Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego oraz Unia Europejska potraktowała jako wypowiedzenie wojny. Obraz rzeczywistości tworzony przez przywódcę autokratycznego jest światem „na odwrót”. To najeżdźca doznaje w nim krzywdy, a ofiara jest odpowiedzialna za atak. Z wypowiedzi Władimira Putina wynika, iż inwazja Rosji na Ukrainę jest aktem samoobrony. Władze Ukrainy traktowane są jako *junta*, reżim działający przeciwko narodowi ukraińskiemu neonaziści. Agresja na Ukrainę Władimira Putina została wyartykułowana w następujących wyrażeniach: dyskurs NATO – „cyniczne kłamstwa”, blok zachodni – „imperium kłamstwa”, a także w komunikacji niewerbalnej charakteryzującej się czytelną mimiką oraz specyficzną pozą³⁷.

Przywódcy autorytarnych państw dla legitymizacji swojej władzy wykorzystują argumentację efektywnościową. Ma ona zastąpić, charakterystyczną dla systemów demokratycznych, legitymizację proceduralną. Polega na uzasadnieniu istnienia reżi-

34 J. Rogoża, *W cieniu...*, s. 11.

35 *Ibidem*, s. 6.

36 W. Putin, *Address by the President of the Russian Federation*, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843> [dostęp 6.03.2025].

37 M. Mateja, *Dyktatorska pycha przeciwko...*, s. 56-57.

mu politycznego przez ukazywanie jego efektywności w osiąganiu określanych przez przywódcę kolektywnych celów. Reżimy autorytarne są spersonalizowanymi systemami politycznymi. To oznacza, że ich istnienie oraz przetrwanie uzależnione jest od politycznej aktywności określonego polityka³⁸. Właśnie dlatego w orędziu Władimira Putina pełno jest akcentów, które podkreślały jego sprawczość: „[...] z prośbą o pomoc zwróciły się republiki Donbasu [...]. W związku z tym podjąłem decyzję o przeprowadzeniu specjalnej operacji wojskowej”³⁹.

Władimir Putin stosuje quasi-monarchiczny ceremoniał i wykorzystuje elementy proksemiki do budowania dystansu emocjonalnego oraz fizycznego⁴⁰. Prezydent Federacji Rosyjskiej to postać niedosiętego władcy, samotnika, unikającego bezpośredniego kontaktu ze swoimi obywatelami, trzymającego na dystans swych urzędników oraz doradców. Stosunki te symbolizują monumentalne, długie stoły, przy których Władimir Putin zasiada albo sam, albo w towarzystwie kilku osób znajdujących się w znacznej odległości od niego. Telewizyjne kamery, nagrywające tego rodzaju spotkania, ukazują postać przywódcy nadzwyczajnego i niedostępnego⁴¹.

Dystans społeczny, rytuały, czas i sposób komunikowania się ze społeczeństwem służą pokazaniu Putina jako silnego oraz niezłomnego przywódcy. Kult „ojca narodu”, silnej jednostki dbającej o pomyślność Rosjan, został odpowiednio wzmocniony przez ukształtowanie oficjalnej biografii Władimira Putina⁴². Skorygowano w niej informacje o życiu prywatnym. Podlegają one ścisłej kontroli mimo tego, iż wiadomo, że jest rozwodnikiem, ojcem dwóch córek oraz teściem. Istnieją spekulacje na temat jego nieformalnego związku z Aliną Kabajewą, natomiast źródła rosyjskie nie podają informacji na ten temat. Obecność małżonki i dzieci jest niepożądana oraz niekorzystna, jeżeli spojrzeć się na proces kreacji politycznego wizerunku w reżimach autorytarnych. Dla przywódcy autorytarnego bowiem rodziną jest cały naród.

Realna ustrojowo-polityczna pozycja Władimira Putina jako prezydenta Federacji Rosyjskiej zależy nie tylko od pozakonstytucyjnych czynników. Należą do nich charakter i osobowość człowieka sprawującego urząd, sposób, w jaki on to czyni, a także kontekst sytuacyjny. W rosyjskiej tradycji ustrojowej czynnik osobowościowy góruje bowiem nad instytucjonalnym. Rosjanie są zorientowani na wynikające z ich politycznej kultury silne przywództwo polityczne. Przejawiają potrzebę wzoru i autorytetu. Innymi słowy, wypełniając swoje funkcje, prezydent Federacji Rosyjskiej kieruje się postawami

---

38 P. Potocki, *Wizerunek przywódcy w systemie totalitarnym, autorytarnym i demokratycznym. Analiza porównawcza*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Białostockiej. Ekonomia i Zarządzanie” 2010, nr 1(2), s. 74.

39 W. Putin, *Address by the...*

40 P. Żukiewicz, *Przywódtwo labilne...*, s. 227-228.

41 M. Mateja, *Dyktatorska pycha przeciwko...*, s. 58.

42 P. Żukiewicz, *Przywódtwo labilne...*, s. 223-224.

reżimu autorytarnego, jednocześnie postępując zgodnie z wartościami zakorzenionymi w rosyjskim społeczeństwie⁴³.

Zakończenie

Charakteryzując przywództwo polityczne Władimira Putina, można dojść do wniosku, że został prezydentem Federacji Rosyjskiej z silnym przekonaniem przywrócenia imperialnej potęgi Rosji po upadku Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w 1991 roku. Upadek imperium sowieckiego był traumą dla rosyjskiego społeczeństwa, a lata dziewięćdziesiąte, pełne problemów gospodarczych, okresem smuty dla Rosji. Następcą Borysa Jelcyna, różniący się znacznie od swojego poprzednika, postrzegany jest jako ten, który przywrócił porządek w państwie. Rządy „twardej ręki” dzięki jego charyzmatycznej osobowości i doświadczeniach w radzieckich, a następnie rosyjskich służbach specjalnych wpływają na kształtowanie się systemu autorytarnego przy instrumentalnym wykorzystywaniu mechanizmów demokratycznych instytucji. Mimo tego, że Władimir Putin w latach 2008-2012 nie był głową państwa rosyjskiego, ponieważ została nim zaufana postać kremlowskiej elity – Dmitrij Miedwiediew, zakulisowo, *de facto* sprawował władzę jako premier. Putin, jako najbardziej popularny polityk w Rosji, powraca na urząd prezydenta w 2012 roku. Jego poparcie wśród społeczeństwa jeszcze bardziej wzrasta, na co wpływ mają: aneksja Półwyspu Krymskiego oraz wojna rosyjsko-ukraińska, a zwłaszcza jej druga faza od 24 lutego 2022 roku w postaci pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę, nazywana w dyskursie publicznym w Rosji „specjalną operacją wojskową”. Poparcie obywateli Rosji dla działań obecnego przywódcy Federacji Rosyjskiej przejawia się w zwycięstwach w wyborach prezydenckich kolejno w latach 2018 oraz 2024.

Przywództwo polityczne Władimira Putina jest i będzie oceniane w Federacji Rosyjskiej w sposób pozytywny mimo ewentualnych głosów krytycznych dotyczących autorytarnego stylu rządzenia, jaki sprawuje, instrumentalnego wykorzystania demokratycznych instytucji czy kryzysów gospodarczych. Będzie nad nimi przeważało w społeczeństwie rosyjskim przekonanie o Władimirze Putinie jako „zbierającym rosyjskie ziemie ojcu narodu” i przywódcy przywracającym potęgę Rosji na arenie międzynarodowej.

Bibliografia

- Arendt H., *Korzenie totalitaryzmu*, t. 1, Niezależna Oficyna Wydawnicza NOWA, Warszawa 1989.
Biernat T., *Kryzys przywództwa politycznego w świecie współczesnym*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2001, nr 5.

---

43 M. Mateja, *Dyktatorska pycha przeciwko...*, s. 59.

- Bodio T., Załęski P., *Przywództwo i elity polityczne*, [w:] K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski (red.), *Spółczesność i polityka. Podstawy nauk politycznych*, t. 1, vol. I, Wydawnictwo Aspra, Warszawa 2018.
- Chodubski A., *Reżim autorytarny jako model sprawowania władzy politycznej*, [w:] *Współczesne zagadnienia władzy politycznej*, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2017.
- Dziemidok-Olszewska B., *Instytucja prezydenta w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, Lublin 2003.
- Fermann M., *Stili lidierstwa w formowaniu wnieszenia polityki*, [w:] Polis. Politiceskije issledowanija, Moskwa 1991.
- Gessen M., *Putin. Człowiek bez twarzy*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 2012.
- Hartliński M., *Przywództwo polityczne. Wprowadzenie*, Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2012.
- Hermann M.G., *Elementy przywództwa*, [w:] Szczupaczyński (red.), *Władza i społeczeństwo 2. Antologia tekstów z zakresu socjologii polityki*, Warszawa 1998, nr 2.
- Jach A., *Cechy modelu przywództwa politycznego we współczesnej Rosji*, „Politeja” 2022, nr 80.
- Konstytucja Federacji Rosyjskiej z dnia 12 grudnia 1993 r.*, Konstytucja Rosji, <https://libr.sejm.gov.pl/teko1/txt/konst/rosja-r4.html> [dostęp 5.03.2025].
- Mateja M., *Dyktatorska pycha przeciwko służbie narodowi. Aksjologiczny wymiar przywództwa na przykładzie prezydentów Rosji i Ukrainy*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2022, nr 1(252).
- Olędzka J., *Współczesna Rosja 1991-2011*, „Humanities and Social Sciences” 2014, nr 19(1).
- Potocki P., *Wizerunek przywódcy w systemie totalitarnym, autorytarnym i demokratycznym. Analiza porównawcza*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Białostockiej. Ekonomia i Zarządzanie” 2010, nr 1(2).
- Putin W., *Address by the President of the Russian Federation*, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843> [dostęp 6.03.2025].
- Rogoża J., *W cieniu Putina. Prezydentura Dmitrija Miedwiediewa*, „Punkt Widzenia – Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia”, Warszawa 2011.
- Rogoża J., *Władzy raz zdobytej nie oddamy nigdy. Rosyjska elita władzy wobec sukcesji i kryzysu gospodarczego*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2009.
- Service E.R., *Origins of the State and Civilization. The process of Cultural Evolution*, Norton, New York 1975.
- Stelmach A., *Zmiana i stabilność w systemie politycznym współczesnej Rosji*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2003.
- Uchwała KSNG nr 3/2023 z dn. 12 kwietnia 2023 r. dotycząca zmiany polskich nazw dla jednostki administracyjnej Rosji graniczącej z Polską i dla stolicy tej jednostki.
- Umińska-Woroniecka A., *Kategoria przywództwa politycznego w analizie polityki zagranicznej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2017, nr 24(2).
- Zakon Rossijskoj Sowietsojfedieratiwnoj Socyjalistycznej Respubliki O Priezidientie RSFSR*, pravo.gov.ru [dostęp 6.03.2025].
- Zaleśny J., *Prezydent jako gwarant ciągłości państwa – mechanizmy sukcesji władzy w państwach poradzieckich*, „Studia Politologiczne” 2018, nr 47.
- Zyuzina E., *Przywództwo polityczne Władimira Putina: mechanizmy legitymizacji i ryzyko utraty zaufania*, „Wschód Europy. Studia humanistyczno-społeczne” 2019, nr 5.
- Żukiewicz P., *Przywództwo labilne. Mechanizm powrotu do władzy w świetle teorii przywództwa politycznego*, Centrum Analiz Systemów Politycznych, Wrocław–Poznań 2012.

Political leadership of Vladimir Putin

ABSTRACT: The article analyzes the concept of political leadership and its specificity in the Russian Federation, using the figure of Vladimir Putin as a case study. Various leadership styles – democratic, authoritarian, and totalitarian are discussed, along with their application in the Russian political system. The evolution of the power model in Russia after 1991, the role of elites, and the mechanisms of Putin's legitimization, particularly in the context of the Russian – Ukrainian War, are examined. The article highlights the authoritarian nature of Putin's rule and his pursuit of restoring Russia's power in the international arena.

KEYWORDS: authoritarianism, Russian Federation, political leader, political leadership, Vladimir Putin

Tomasz KUCHARSKI – student II stopnia na kierunkach stosunki międzynarodowe i studia eura-
zjatyckie na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie. Jego zainteresowania skupiają się wokół dyplomacji, polityki międzynarodowej
i obszaru postradzieckiego.